

Berkheide in ontwikkeling

verslag van een symposium

MARCEL TAAL

Voor het duinbehoud was 18 april 1990 een mijlpaal. Er waren twee heuglijke feiten te vieren, die ook nog sterk verband hadden met elkaar. Ten eerste was dit de officiële aanwijzing van Berkheide als Beschermd Natuurmonument, ten tweede vierde de Werkgroep Berkheide haar 15e verjaardag. Een magisch samenvallen, want is het niet zo dat bij de oprichting van de Werkgroep Berkheide de natuurwaarden van het gebied door bijna iedereen werden miskend? Alle uitbreidingen van de waterwinning in Zuid-Holland waren juist daar gepland. Deze bedreiging vormde de aanleiding voor het oprichten van de Werkgroep Berkheide.

De Stichting Duinbehoud (de grote broer van deze werkgroep) vierde dit feest met een symposium over het Zuidhollandse duingebied. Hierin stond het natuurbeleid van de gemeenten centraal en werd veel aandacht besteed aan het geleiden van de recreatie in het duin.

Definitieve aanwijzing

De heer Pieters (plv. Directeur-Generaal Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg) had de aangename taak de definitieve aanwijzing van Berkheide als Beschermd Natuurmonument bekend te maken. Hij deed dit door aan Prof. Udo de Haes, voorzitter van de Stichting Duinbehoud, een kopie van de aanwijzing te overhandigen. Dick Melman (één van de leden van het eerste uur van de Werkgroep Berkheide) liet in een fascinerende diashow nog maar eens zien waarom deze aanwijzing nodig was en zo belangrijk is. Berkheide behoort nog altijd

tot de meest geteisterde duingebieden.

Tijdens de rest van het symposium stonden alle Zuidhollandse duinen centraal. Hierbij draaide het om de vraag hoe de intenties van het natuurbeschermingsbeleid van de rijksoverheid via provincie en gemeenten uitwerking kunnen krijgen. Dit is juist in de overbevolkte randstad een moeilijk punt. De grote behoefte aan ruimte en groen zorgt ervoor dat de duinen, zelfs al zijn ze aangewezen als Beschermd Natuurmonument, onder grote druk staan.

Rijksbeleid

De heer Pieters lichtte nog eens toe wat het rijksbeleid inzake de duinen inhoudt. Naast het veilig stellen van de overgebleven duingebieden door de Natuurbeschermingswet is dat natuurontwikkeling: het herstellen en versterken van de natuurwaarden. Hij kondigde een krachtige voortgang van de aanwijzingen aan. Solleveld, Westduinpark en Noordrand Noordwijk zijn reeds in procedure en voor de overige vastelandsduinen van Zuid-Holland zijn voorbereidingen gaande. Dit betekent toekomstige aanwijzingen van Meijndel, Waalsdorp, Coepelduinen, Kapittelduinen en de duinen bij Vogelenzang (AWD).

Natuurontwikkeling zal het toekomstige speerpuntbeleid voor het duingebied moeten gaan worden. Het Natuurbeleidsplan (NBP) schept mogelijkheden in vier richtingen: verstuiwingen, sluftervorming, de regeneratie van natte duinvalleien en natuurontwikkeling langs de binnenduintrand. Veel projecten zijn er nu nog niet in Zuid-Holland, maar als het aan Niek van Heijst (consulent NMF voor

Bij de Zanderij Westersbaan te Katwijk is behoefte aan een binnenduintrandproject met natuurontwikkeling en recreatie-opvang tussen de geplande woonwijk en het duingebied (foto: Marcel Taal).

*Kwelplas in Berkheide
(foto: E. Hoge).*

Zuid-Holland) ligt, worden deze snel gestart, in alle vier mogelijke richtingen. Voorwaarde voor het welslagen ervan is een goede samenwerking tussen de diverse overheden en beheerders. Dit deel van het rijksbeleid kan niet zonder steun en hulp bij de uitvoering uit de regio.

Stadsranden

Die steun is b.v. nodig om de problematiek van de stadsranden aan te pakken. Kees Vertegaal (Buro Duin+Kust) maakte de problemen duidelijk en droeg oplossingen aan. Waar steden en dorpen aan het duin grenzen, ontstaat een erg verrommelde strook. Dit komt niet alleen door de letterlijke rommel vanwege overmatige recreatie (zwerfvuil, stukgelopen vegetatie e.d.), maar ook door de rommelige inrichting (aanwezigheid van parkeerplaatsen, maneges, schietbanen, volkstuintjes e.d.). Dit beeld strekt zich uit langs vrijwel alle stadsranden in Zuid-Holland. Soms betreft het een binnenduintrand (Coepelduinen, Waalsdorp), vaak ook een strook loodrecht op de kust (Scheveningen, Noordwijk-Noord). De oplossing hiervoor moet gezocht worden in inrichting en beheer, gericht op herstel van de natuur en geleiding van de recreatie. Hierdoor ontstaat een duidelijker beeld, wat beter is voor de kwaliteit van zowel het duingebied als de recreatie die er plaatsvindt. Kenmerken van een stadsrand worden een relatief dicht padennet, beperkte en geleide gelegenheid tot het uitlaten van honden, picknickweides en een duidelijke entree naar het natuurgebied dat erachter ligt. Bij de Zwolsestraat (Scheveningen) en de Noordrand van Noordwijk wordt, als uitvloeisel van de aanwijzing tot Beschermde Natuurmonument, al gewerkt aan dergelijke inrichtingsplannen.

Binnenduintrandprojecten

Van de stadsrandenproblematiek is het slechts een kleine stap naar binnenduintrandprojecten. Dit zijn,

zeker strategisch gezien, heel belangrijke natuurontwikkelingsprojecten. Er zijn, in potentie, veel mogelijkheden tussen Den Haag en Noordwijk. Binnenduintrandprojecten bieden, behalve directe natuurwinst, ook een handvat voor de oplossing van recreatie-problemen. Hierbij moet gedacht worden aan opvang van de recreatie-druk uit naar het duin oprukkende bebouwing en aan ontlasting van het aangrenzende duingebied zelf. Dit kan, met een juiste inrichting, prima samengaan met de terugkeer van duinbos, -beek of -grasland. Voor sommige plaatsen liggen er al plannen, want de Stichting Duinbehoud heeft voor knelpuntgebieden directe aanzetten gegeven. Dit zijn de plannen voor de Noordrand van Noordwijk en de alternatieve inrichtingsvisie voor de Zanderij Westersbaan bij Katwijk. Hier is door de gemeente een bebouwingsplan ontwikkeld tot tegen de duinvoet aan. Hiertegenover is een plan gesteld waarin natuurontwikkeling en recreatie hand in hand gaan. In de nabije toekomst moeten er plannen komen voor een recreatie-buffer langs de Coepelduinen (gemeenten Noordwijk en Katwijk) en recreatie-opvang langs de rand van Meijndel (gemeenten Den Haag en Wassenaar).

Recreatief medegebruik

Deze plannen geven aan dat de vraag hoe optimaal om te gaan met het recreatieve gebruik van de duinen in Zuid-Holland steeds belangrijker wordt. Peter van Heemst (gedeputeerde voor recreatie en natuur in Zuid-Holland) wijddde er zijn hele lezing aan. Recreatie is enerzijds de rechtvaardiging van het natuurbehoud, anderzijds is recreatie, en vooral te veel ervan, een ernstige bedreiging. Uitgangspunt is dat de duinen er in de eerste plaats zijn voor de rust en de natuur en voor de mensen die dat zoeken. De realisatie van dit beeld is nu de uitdaging. Voor een belangrijk deel ontbreekt echter nog het juiste inzicht, vooral waar het gaat om de omvang

van de verschillende recreatievormen. De provincie wenst hier dan ook onderzoek naar, en wel voor het gehele Zuidhollandse duingebied. Tegelijkertijd moet gewerkt worden aan een betere afstemming van het beheer van het duin. De versnipperde situatie die er nu aanwezig is, werkt de recreatieproblemen alleen maar in de hand.

Meijndel-project

Waar wel al veel onderzoek over bekend is, is het recreatieprobleem in Meijndel. Al sinds de jaren zeventig worden voorstellen gedaan om dit gebied te ontlasten. Toch is daar tot nu toe nog weinig van terecht gekomen.

Om deze impasse te verlaten heeft de Stichting Duinbehoud, met financiële steun van Zuid-Holland, het initiatief genomen een integrale visie te ontwikkelen. Barbara van Agt, projectmedewerster, presenteerde tijdens het symposium resultaten en deed enkele concrete inrichtingsvoorstellen. Ook hier zijn natuurontwikkeling en recreatie-opvang langs de binnenduinrand belangrijke elementen geworden in de oplossing. Het gaat hier om de inrichting van de duinrand bij Groenendaal/Roggewoning (waar nu sportvelden liggen die in de toekomst overbodig zullen zijn). Hier zijn uitstekende kansen voor een combinatie van natuurontwikkeling en recreatief groen en er is ruimte voor voorzieningen die nu nog in de hart van het duingebied liggen (zoals parkeerplaatsen).

Een herinrichting van Groenendaal/Roggewoning dient meerdere doelen. Er ontstaat een belangrijk nieuw recreatiegebied op een plaats waar nu een tekort is aan groen is en het duingebied wordt rustiger. Daarnaast is een dergelijke herinrichting uitstekend te combineren met een diepinfiltratie-project (buiten het duin!), want de waterwinning moet nog verder uitbreiden.

Dit alleen lost de problemen in Meijndel uiteraard niet op, er moet meer gebeuren. Voor alle knelpunten (w.o. de belangrijkste: honden uitlaten en autoverkeer tot in het hart van het gebied) zijn deeloplossingen nodig. Deze variëren van het veranderen van het padennet tot het plaatselijk verbieden van honden.

Gemeentelijk Natuurbeleid

Bij projecten als de herinrichting van Meijndel en omgeving zal van de gemeenten een veel actievere rol nodig zijn dan zij tot nu toe speelden in het duinbehoud. Maar er wordt nog meer verwacht,

het is de hoogste tijd voor een omvattend gemeentelijk natuurbeleid. Albert Salman (directeur Stichting Duinbehoud) wees de duingemeenten op hun verantwoordelijkheid. Het gemeentebestuur is nl. in veel gevallen de uiteindelijke scheidsrechter over het gebruik van het duin. Natuur is niet iets waar het gemeentelijk beleid omheen mag lopen. Er is ruimte genoeg voor een verantwoord natuurbeleid.

Allereerst moet er voor een goede planologische bescherming gezorgd worden. Dat klinkt logisch, maar de huidige bestemmingsplannen zijn momenteel, vrijwel zonder uitzondering, voor verbetering vatbaar. Ook dient gezorgd te worden voor een goede milieuhygiënische bescherming en voor een passend waterwinningsbeleid. De noodzaak van gevarieerde recreatievoorzieningen, groene buffers langs het duingebied en medewerking aan natuurontwikkelingsprojecten is al eerder behandeld. Tenslotte zou de gemeente de beheerder van het duingebied, die voor een steeds zwaardere taak staat met steeds minder middelen, meer kunnen ondersteunen; door door goede voorlichting en door hulp bij het terreintoezicht.

Dit beleid kost uiteraard ook geld, maar als je realiseert dat er door gemeenten nu weinig aan natuurbehoud wordt uitgegeven, is dat niet te veel gevraagd. Het wonen vlak bij een natuurgebied mag de burgers best wat kosten.

Geen Ervaring

Zo'n nieuwe functie wordt misschien wennen, want het ontbreekt het gemeentebestuur nu nog aan ervaring als natuurbeheerder en -behouder. Zowel Mevrouw Montfrans-Hartman (burgemeester van Katwijk) als de heer Barning (wethouder financiën van Wassenaar) benadrukten de moeilijkheden die hun gemeenten in het verleden ondervonden bij de duinbescherming. De oorzaak was de competentie, enerzijds bleken goedbedoelde bestemmingsplannen toch te veel toe te laten, anderzijds zijn er te weinig aanknopingspunten voor beheersproblemen. Een minder versnipperde beheerssituatie van het duingebied zal de situatie aanmerkelijk verbeteren, ook voor de gemeenten.

Discussie

Het symposium werd afgesloten met een zeer levendige discussie, toegespitst op enige lokale problemen (Zwolsestraat bij Den Haag en de Zanderij bij Katwijk). Deze twee gevallen maakten duidelijk dat natuur als uitgangspunt van gemeentelijk beleid nog steeds geen verworven goed is. In beide gevallen is sprake van een gemeentelijk project, dat weliswaar net buiten de duinen ligt, maar ernstige schade tot gevolg heeft in het duingebied zelf.

De stadsrand-problematiek in beeld: manege-buitenbanen, een gasreducerstation, grote recreatieschade en een slechte overgang stad-duin bij de Zwolsestraat in Scheveningen (foto: Bureau Duin + Kust).

